

Advies

DATUM 4 mei 2020
VOLGNUMMER 2019-2020/11

COMMISSIE Alle Vlaamse volksvertegenwoordigers

Meer aandacht voor kind- perspectief in coronamaatregelen

Het Kinderrechtencommissariaat en zijn Klachtenlijn volgen de situatie van kinderen in de coronacrisis op de voet. Samen met middenveldorganisaties trekken we geregeld aan de alarmbel over kinderen en jongeren die door de coronamaatregelen extra kwetsbaar worden. Van meet af aan pleiten we voor een blijvende connectie met kwetsbare kinderen en jongeren en het vrijwaren van kinderrechten.

We vergaderen met verschillende taskforces die de Vlaamse Regering opzette. Het Kinderrechtencommissariaat is lid van de Taskforce kwetsbare gezinnen onder leiding van Vlaams minister van Welzijn, Gezin Volksgezondheid en Armoedebestrijding Wouter Beke. En we werkten mee met de taskforce van Vlaams minister van Brussel, Jeugd en Media Benjamin Dalle, wat resulteerde in het 'Actieplan voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren in tijden van corona' van de Vlaamse Regering.

In dit advies vertolken we de bezorgdheden van de kinderen, jongeren, ouders, burgers en professionals die contact opnamen met onze Klachtenlijn. Het zijn knelpunten die extra aandacht vragen vanuit verschillende kinderrechten. Aandachtspunten die we in de vergaderingen van de taskforces op tafel legden.

We missen het kindperspectief in de aanpak van de coronacrisis. Het recht op participatie van kinderen en jongeren krijgt amper ruimte in de vele beslissingen. We vragen aan de ministers om extra in te zetten op kinderrechtengaranties. Als ze de maatregelen uittekenen, horen ook actoren met kennis van kinderrechten en van de leefwereld van kinderen en jongeren aan tafel te zitten. Kinderen en jongeren bieden een extra stem, naast die van bijvoorbeeld economen of onderwijspecialisten.

We missen aandacht voor het **recht op informatie** van kinderen in de officiële informatiebronnen, zoals coronavirus.be. We missen duidelijke informatie vanuit de rechten van kinderen en jongeren. Vóór de paasvakantie vroegen we bijvoorbeeld om een FAQ over recht op spel toe te voegen. Zonder resultaat.

We vragen voluit de kaart te trekken van **gelijke onderwijskansen**. Te veel kwetsbare kinderen en jongeren riskeren uit de boot te vallen.

- Zet volop in op intense samenwerking tussen scholen, brugfiguren en organisaties die dicht bij kwetsbare gezinnen staan.
- Vul het afstandsonderwijs aan met individuele begeleiding of lessen op school als dat nodig is.
- Geef OKAN-klassen dezelfde prioriteit als andere scharnierjaren.
- Laat in deze uitzonderlijke omstandigheden een definitieve uitsluiting van leerlingen pas ingaan op 31 augustus 2020.
- Vermeld kwetsbare kinderen uitdrukkelijk als doelgroep van de opvang voor leerlingen die thuis niet opgevangen kunnen worden.
- Besteed aandacht aan de mentale veiligheid van de leerlingen die bang zijn voor een mogelijke besmetting van zichzelf en hun familie.

Elke minderjarige en elk gezin moet kunnen rekenen op **kwaliteitsvolle hulpverlening**. Door de coronacrisis is veel hulpverlening on hold gezet. Gezinnen die zelf instaan voor de zorg en opvang van hun kind missen ondersteuning en begeleiding.

Experts verwachten dat er na de coronacrisis veel preventieve gezinszorg, ondersteuning, begeleiding, jeugdhulp en crisishulp nodig zal zijn. We vragen aan de minister om te anticiperen op die grotere behoefte aan hulp. Daarnaast pleiten we voor duurzame oplossingen voor intrafamiliaal geweld. We vragen aan Vlaanderen om de noodopvang in hotels voor de slachtoffers van intrafamiliaal geweld in coronatijd te bestendigen, en om na de crisis duurzame oplossingen uit te werken, zoals structurele ondersteuning voor huisvesting, onderwijs, gezondheid, tewerkstelling, veiligheid en sociaalpsychologische zorg.

Iedereen heeft recht op een **degelijke levensstandaard**. De coronacrisis verergert de situatie van kinderen, jongeren en gezinnen in armoede. De kosten blijven oplopen terwijl er minder inkomen is. Samen met de armoedeorganisaties vragen we extra maatregelen om de crisis te overbruggen en om kwetsbare gezinnen na de crisis genoeg ruggensteun te bieden.

De Kinderrechtencommissaris maakt zich ernstig zorgen om **kinderen en jongeren in migratie**. Eerst door de volledige opschorting van elke registratie van asielaanvragen en daarna door de digitale aanvraagprocedure loopt die registratie nu veel trager. Ondertussen krijgen ook niet-begeleide minderjarigen ouder dan 15 en gezinnen met kinderen geen opvang door Fedasil. Noodopvang is voor hen cruciaal. Noodopvang is ook nodig voor niet-begeleide minderjarigen die willen doorreizen naar elders maar in België strandden of hier om andere redenen geen asielen willen aanvragen. En voor gezinnen met kinderen zonder papieren. Zij moeten allemaal dringend van straat gehaald worden. We maken ons ook zorgen om de niet-begeleide kinderen jonger dan 15 die nu wel in de collectieve asielopvangcentra van Fedasil terechtkomen en niet zoals vroeger in gespecialiseerde jeugdvoorzieningen, waaronder ook Vlaamse, waar ze nochtans meer aangepaste hulp kregen in een meer aangepaste setting.

Jeugdwelzijnsorganisaties en bezorgde burgers melden ons dat **ordediens jongeren soms niet correct aanpakken** als ze de maatregelen handhaven. Discussies lopen hoog op. Soms schrijft de politie boetes uit. Er is weinig informatie over de rechtspositie van kinderen en jongeren in discussies over wat wel of niet mag.

We vragen om gehoor te geven aan de oproep van verschillende jeugdorganisaties aan de ordediensten om met jongeren altijd eerst de constructieve dialoog op te zoeken.

Sinds de coronacrisis is er geen persoonlijk contact meer tussen **jeugdrechtbank, consulent, jeugdadvocaat** en minderjarige. De jaarlijkse 'zittingen' gebeuren schriftelijk. Door de crisis worden meer dan vroeger veel beslissingen genomen boven het hoofd van de jongere. Het geduld van jongeren in een burgerlijke procedure zoals de verblijfsregeling wordt op de proef gesteld en spanningen tussen de ouders lopen op. Jeugdadvocaten delen hun standpunten in verontrustende situaties nu schriftelijk mee aan de rechtbank. Die praktijk mag ook na de crisis blijven. Het zorgt voor meer kwaliteit in de bijstand.

Vanaf dag 1 missen we aandacht voor het **recht op spel** van kinderen. Het Kinderrechtencommissariaat krijgt veel signalen van bezorgde ouders. We roepen op om ook in coronatijd het recht op spel te blijven garanderen. Kinderen en jongeren die de voorzorgsmaatregelen respecteren, moeten buiten kunnen spelen.

De overheid investeerde in gratis speelmateriaal voor kwetsbare gezinnen. Dat is een goede zaak, zeker voor de kinderen die uit schrik voor besmetting nog nooit buiten geweest zijn. Maar speelmateriaal is niet genoeg.

We vragen Vlaanderen om te blijven investeren in jeugdorganisaties want zij leggen de nodige bruggen tijdens en na de crisis. We hopen dat 4,5 miljoen euro voor de uitvoering van het Actieplan voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren in tijden van corona genoeg is.

Ten slotte scharen we ons achter het pleidooi van jeugdactoren, Vlaamse volksvertegenwoordigers en de minister voor Jeugd om de zomerkampen en -activiteiten zoveel mogelijk te laten doorgaan. Of om anders voor een alternatief te zorgen.

1. Stem van kinderen en jongere is zoek

De Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat krijgt geregeld bezorgde ouders en belangenbehartigers van kinderen aan de lijn. Ze missen het perspectief van kinderen in de hele discussie.

Bezorgde moeder en leerkracht wil kindperspectief meer op de voorgrond
Graag uit ik middels deze mail mijn zorgen over de impact van de coronamaatregelen op kinderen in de hoop dat u één en ander onder de aandacht kunt brengen. Als moeder en leerkracht vind ik dat kinderen onheus behandeld worden. Hoewel iedereen zich momenteel natuurlijk zielig vindt, denk ik dat kinderen hier toch echt het meest benadeeld worden. Gemakkelijk natuurlijk, want kinderen hoor je niet in de publieke opinie, maar het is daarom onze taak als volwassenen om hen te beschermen.

1.1. Neem kinderrechten mee in de aanpak

Al van bij aanvang van de coronacrisis pleit het Kinderrechtencommissariaat om kinderrechten mee te nemen in de maatregelen die de overheid uittekent. We vragen om connectie te houden met kwetsbare kinderen en jongeren.

<https://www.kinderrechtencommissariaat.be/actueel/coronacrisis-connectie-houden-met-kinderen-en-jongeren-kwetsbare-situaties-en-kinderrechten>

1.2. Zet actoren met kennis van kinderrechten aan de tafel

We vragen aan de ministers om extra in te zetten op kinderrechtengaranties. Als de maatregelen worden uitgetekend, horen ook actoren met kennis van kinderrechten en de leefwereld van kinderen en jongeren aan tafel te zitten. Kinderen en jongeren bieden een extra stem die de moeite loont om gehoord te worden, naast de stem van bijvoorbeeld economen of onderwijspecialisten.

1.3. Kwetsbare kinderen die links blijven liggen?

We vragen ons af of alle kwetsbare kinderen en jongeren worden bereikt. Sommige kinderen en jongeren vallen uit de boot.

- Het Kinderrechtencommissariaat maakt zich zorgen over de jongeren die zijn uitgesloten op school of in een tuchtprocedure zitten.¹
- Scholen geven zelf aan dat ze een deel van hun kinderen en jongeren niet bereiken.
- Jeugdwelzijnswerkorganisaties melden ons dat sommige jongeren gewoonweg afhaken.
- Er zijn kwetsbare gezinnen die liever helemaal geen contact hebben met buitenstaanders. Uit schrik voor besmetting mijden ze liever elk contact.
- Het Kinderrechtencommissariaat maakt zich zorgen over jonge kinderen uit kwetsbare gezinnen op wie deze crisis een zeer grote impact heeft. We horen dat er kinderen zijn die sinds het uitbreken van de crisis nog niet buiten kwamen. Een gebrek aan contact met andere kinderen, een gebrek aan ruimte om te spelen, een soms gespannen thuissituatie en een gebrek aan prikkels om te leren kunnen voor deze kinderen bijzonder nadelige effecten hebben op lange termijn.

1.4. Kinder- en jongerenperspectief in info-coronavirus.be

We missen aandacht voor het kind- en jongerenperspectief in de formele informatiekanaal zoals info-coronavirus.be.

Veel jeugdinformatie organisaties, zoals WATWAT, nwsnwsnws en Ketnet doen schitterend werk. Ze slagen erin om vele kinderen en jongeren te informeren. Maar we merken dat kinderen en jongeren soms een vergeten groep zijn in de formele informatiekanaal voor volwassenen (lees: ouders, volwassen vertrouwenspersonen waarbij kinderen en jongeren gaan aankloppen voor meer informatie).

We contacteerden info-coronavirus.be om bijvoorbeeld een FAQ over recht op spel op te stellen, zeker met de paasvakantie voor de deur. Helaas, geen impact. Op onze vraag om hier aandacht aan te schenken kwam het antwoord dat kinderen thuis in de privésfeer mogen spelen maar niet buiten of op openbare plaatsen.

Het zou goed zijn mochten de verschillende gemeenschappen bij info-coronavirus.be aankloppen met de vraag om ook vanuit het perspectief van kinderen en jongeren te communiceren over wat voor hen kan en niet kan. Het gaat dan niet om het vertalen van de richtlijnen en regels naar kinderen zodat het begrijpelijker is.

¹ <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/actueel/opinie-coronacrisis-daagt-kinderrechten-uit-connecteer-met-alle-leerlingen>

Het gaat over wat de maatregelen en regels betekenen voor kinderen en jongeren, bekeken vanuit hun leefwereld en perspectief. Het gaat fundamenteel over het meenemen van het perspectief van kinderen en jongeren bij het opstellen van de richtlijnen en regels.

- Ouders trekken bij ons aan de alarmbel voor het recht op spel van hun kinderen. Spelen is voor kinderen wat sporten voor volwassenen is. Het is levensnoodzakelijk om een goed mentaal evenwicht te behouden, zeker nu kinderen niet naar school kunnen gaan. We hebben de dienst voor de paasvakantie gecontacteerd met de vraag een FAQ over recht op spel op te stellen. Zo'n FAQ is er niet gekomen.
- De maatregel om bezoek voor volwassenen in een woonzorgvoorziening toe te laten maar niet voor kinderen en jongeren in jeugdhulpvoorzieningen riep veel vragen op. We misten de vertaling van deze maatregel naar kinderen en jongeren die in een voorziening verblijven.
- Heldere informatie over wat wel of wat niet kan is essentieel. Zeker wanneer er stevige boetes aan verbonden zijn. Veel discussies tussen de ordediensten en jongeren kunnen vermeden worden wanneer meer vanuit het perspectief van jongeren zou worden gecommuniceerd.

2. Gelijke onderwijskansen voor iedereen

2.1. Recht op onderwijs: blijf inzetten op gelijke onderwijskansen

De sluiting van de scholen heeft een impact op het recht op onderwijs, maar ook op het recht op sociaal contact, spelen en vrije tijd. Dat is allemaal belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Scholen zijn voor heel wat kinderen een plaats waar ze zich veilig voelen en waar ze ondersteuning krijgen.

Gelijke onderwijskansen

Scholen onderstreepten de voorbije weken duidelijk het belang van het recht op onderwijs. Ze werkten hard om het recht op leren te blijven garanderen. Ze willen voorkomen dat kinderen die al een achterstand hebben (of op een ander ontwikkelingsniveau zitten) nog extra achterop raken. Heel wat scholen doen veel moeite om in contact te blijven met ouders, om lesopdrachten en lesmateriaal online aan te bieden. Of ze bezorgen hun leerlingen werkbundels via mail of post. Of dropen ze direct in hun brievenbussen.

We vragen blijvende aandacht voor kinderen die met een leerachterstand kampen of in een moeilijke thuissituatie verkeren, zodat ze niet nog meer achterop raken.

- Nog steeds hebben niet alle leerlingen een computer, internet of een printer. Gezinnen missen soms de vaardigheden om daarmee om te gaan.
- Kwetsbare gezinnen wonen meestal klein, soms met veel mensen samen. De lessen online volgen en huiswerk maken is daardoor voor sommige kinderen heel moeilijk.
- Leerkrachten en directies melden dat ze sommige leerlingen niet bereiken. Sommigen spreken van 20% tot 30% van hun leerlingen. Dat baart ons zorgen.
- Naast materiële ondersteuning onder de vorm van laptops, gratis wifi e.a. hebben sommige kinderen en jongeren extra individuele begeleiding nodig die ze thuis niet kunnen krijgen. Dat geldt in het bijzonder voor kinderen met specifieke onderwijsbehoeften.

- Anderstalige nieuwkomers, zowel in het basisonderwijs als in de OKAN-klassen in het secundair onderwijs, vormen in veel gevallen een extra kwetsbare groep. Velen van hen wonen in omstandigheden waar ze geen eigen leerplek hebben en geen of slechts beperkt beschikbare internettoegang en kunnen 'thuis' niet of maar beperkt op studiebegeleiding rekenen. De bijna 5000 OKAN-leerlingen in het secundair onderwijs moeten niet alleen Nederlands leren, maar zich met oog op volgend schooljaar ook oriënteren op het vervolg van hun studies in het reguliere onderwijs.

Daarom vragen we voor deze leerlingen:

- verder in te zetten op intense samenwerking van scholen met brugfiguren, jeugdwelzijnswerkers of organisaties die in nauw contact staan met kwetsbare gezinnen;
- individuele begeleiding of onderwijs in kleine groepen, op locatie (in de school of elders), a rato van minstens enkele halve dagen per week mogelijk te maken en te stimuleren, als aanvulling op het afstandsonderwijs dat hen nu wordt geboden.

En daarnaast bij de fasegewijze heropstart van de scholen

- de OKAN-klassen in het secundair onderwijs als 'scharnierjaar' te behandelen en dezelfde prioriteit te geven als andere scharnierjaren.

Studievoortgang garanderen voor leerlingen onder tuchtmaatregelen

Leerlingen voor wie er in februari en maart een tuchtprocedure liep, worden extra getroffen door de coronamaatregelen. Daarom vragen we extra aandacht voor leerlingen die nog in een lopende tucht- of beroepsprocedure zitten of die definitief uitgesloten werden en nog geen andere school vonden. Er moet alles aan gedaan worden om hun normale studievoortgang en slaagkansen te garanderen.

- Door de uitzonderlijke omstandigheden en de coronacrisis vragen we om definitieve uitsluitingen pas te laten ingaan op 31 augustus 2020.
- Bij de heropstart van de scholen vragen we extra inspanningen om deze leerlingen aan boord te houden of weer aan boord te nemen.

Definitieve uitsluiting na de lockdown van 14 maart

Lara werd op 19 maart definitief uitgesloten, op dag vier na de schorsing van de lessen door de corona-epidemie. De beroepscommissie kon nog niet samenkomen. Lara kon de eerste weken afstandsonderwijs volgen. De directeur en de leerkrachten drukten hun waardering uit voor haar ernst. Toch besliste de school vlak na de paasvakantie ineens om Lara niet meer toe te laten tot de sessies op Smartschool Live. De school is bang voor de consequenties als het tot een rechtszaak zou komen. Bovendien verwacht de school dat Lara ook digitaal geen contact meer heeft met haar medeleerlingen, terwijl dat de enige manier is om nog contact te kunnen hebben met haar vrienden. Lara zit al thuis sinds 20 februari, toen ze preventief geschorst werd. Nadat ze de laatste weken ijverig werkte om leerstof in te halen en taken te maken, betekent de uitsluiting van de Livesessies voor Lara een enorme klap. We bemiddelden tussen Lara en de school. Die kwam ondertussen met een voorstel van dading. Om dit schooljaar niet uitgeschreven te worden, zouden Lara en haar ouders moeten verzaken aan verschillende van hun rechten.

Meer expliciete aandacht voor de opvang van kwetsbare kinderen en jongeren bij de heropstart van de scholen

Bij de fasegewijze heropstart van de scholen blijft de opvang van leerlingen die nog niet of nog maar deeltijds terug naar school kunnen en thuis ook niet opgevangen kunnen worden in principe doorlopen. Gezien vanaf 4 mei meer ouders terug gaan werken, wordt die groep zelfs uitgebreid.

We missen in dat verband expliciete aandacht voor kinderen en jongeren in bijzonder kwetsbare gezinssituaties, die het slachtoffer van huiselijk geweld dreigen te worden of die thuis weinig tot geen aandacht krijgen. We merken dat ze vergeten lijken te worden in de plannen voor de organisatie van de schoolopvang als de scholen opnieuw opstarten:

Advies Vlaamse onderwijspartners over het exitscenario corona, p. 4.
'Het volledige basisonderwijs blijft ook voorzien in opvang van leerlingen. Ook voor leerlingen van wie de ouders vanwege professionele activiteiten hun kind op geen enkele manier zelf kunnen opvangen. Deze leerlingen dienen te allen tijden (open afhaalmomenten, speeltijden en eetmomenten) gescheiden te blijven van de leerlingen voor wie de lessen op school hervat worden. Het behouden van de contactbubbels blijft cruciaal.'

We vragen daarom dat kinderen en jongeren uit bijzonder kwetsbare gezinnen expliciet genoemd worden als doelgroep van de opvang voor leerlingen die thuis niet opgevangen kunnen worden.

Aandacht voor het psychisch welzijn en de mentale veiligheid van alle leerlingen

De puzzel waar scholen bij de fasegewijze heropstart op het vlak van ruimtes en inzet van personeel voor staan, zou in sommige scholen er wel eens toe kunnen leiden dat speeltijden met beweging in open lucht er (voor sommige groepen) bij inschieten. Die recreatiemomenten zijn nochtans zeer noodzakelijk voor het psychisch welzijn van de leerlingen en dus voor een vruchtbaar leerproces. We dringen erop aan dat al het nodige wordt gedaan opdat die behouden zou kunnen worden.

Leerlingen die terug naar school gaan, zullen met veel extra regels te maken krijgen: de afstandsregel, veel vaker de handen wassen, etc. Dat vormt ook voor hen een zware extra mentale belasting. Andere kinderen zijn, door wat ze thuis te horen krijgen, dan juist heel erg bang om besmet te worden. We vragen daarom dat scholen de nodige aandacht geven aan de wijze waarop ze die nieuwe regels uitleggen en kaderen, zodat de mentale veiligheid van de leerlingen gevrijwaard wordt.

3. Recht op zorg en welzijn

Als dat nodig is, moeten gezinnen en kinderen en jongeren in een kwetsbare situatie terechtkunnen in de jeugdhulp. Ze moeten erop kunnen blijven rekenen als ze er al gebruik van maken. Ze mogen door de coronacrisis niet in een onveilige situatie blijven of terug naar huis gestuurd worden als het daar niet veilig is.

We krijgen signalen dat de jeugdhulpsector zich goed bewust blijft van het belang van de hulp voor kinderen en jongeren. Maar de huidige strikte coronamaatregelen vanuit de overheid bemoeilijken goede zorg.

- De mobiele hulpverlening vanuit de jeugdhulp of de opvoedingsondersteuning moeten creatief zijn om met kinderen, jongeren en hun ouders in kwetsbare gezinnen in contact te blijven en te blijven ondersteunen.
- Dat kinderen en jongeren enkel via digitale weg contact konden hebben met hun familieleden woog enorm zwaar. We kregen hartverscheurende meldingen van ouders die hun kinderen graag wilden zien. Gelukkig komt daar vanaf 4 mei voorzichtig verandering in. Er zijn nog wel veel voorwaarden verbonden aan dat bezoek.
- Contact met vrienden buiten de voorziening blijft een aandachtspunt voor jongeren die in een voorziening verblijven.
- Het is ook nog maar recent dat kinderen en jongeren uit eenzelfde leefgroep als een gezinsbubbel beschouwd worden. Dit betekent dat voor heel wat kinderen en jongeren in Vlaanderen de bewegingsruimte erg beperkt was sinds het uitbreken van de crisis. Voor kinderen en jongeren die op een plek wonen waar het samenleven toch vaak spanningen met zich meebrengt moet dat soms erg zwaar gewogen hebben.
- Er vallen personeelsleden uit in voorzieningen door ziekte en men moet in voorzieningen de zieke kinderen trachten te scheiden van de kinderen die geen symptomen hebben. De richtlijnen leidden soms tot situaties waarbij kwetsbare kinderen in de jeugdhulp of in de kinderpsychiatrie na een fugue of na een crisisopname zeven dagen in isolatie doorbrachten. Het Kinderrechtencommissariaat ontving hier meldingen over en wil benadrukken dat dit enorme schade kan aanrichten aan kinderen en jongeren die het al zeer moeilijk hebben.
- Het blijft belangrijk om geplaatste kinderen en jongeren die sinds de uitbraak van de coronacrisis weer thuis wonen heel goed op te volgen. Is hun thuissituatie echt veilig? Het begrip 'veilige thuissituatie' mag nu zeker niet anders of ruimer geïnterpreteerd worden dan vóór de crisis.

3.1. Extra investeringen in preventieve hulpverlening

Basisvoorzieningen

We vragen om extra investeringen in preventieve hulpverlening. Kwetsbare gezinnen moeten kunnen rekenen op kwaliteitsvolle basisvoorzieningen en op extra ondersteuning om te vermijden dat ze nog kwetsbaarder worden. Zoals maatregelen die kwetsbare kinderen en gezinnen beschermen tegen het afsluiten van energie en water. Hen beschermen tegen uithuiszetting, dak- en thuisloosheid en een tekort aan gezonde voeding. Of garanties bieden voor een humane schuldenregeling.

Preventieve gezinszorg vanuit Huizen van het Kind en Opgroeien

Daarnaast moeten kwetsbare gezinnen kunnen rekenen op de ondersteuning van alle actoren die deel uitmaken van hun Huis van het Kind. Kunnen de gezinnen op genoeg toeleiding naar informatie en basisvoorzieningen rekenen na de coronacrisis? Kan de mobiele gezinsondersteuning de draad met kwetsbare kinderen en gezinnen onderhouden en ook weer snel oppakken na de coronacrisis? Zullen de Huizen van het Kind voldoende middelen krijgen om alle nodige contacten met kwetsbare gezinnen terug op te bouwen?

Investeringen in een nulde en eerste lijn via telefoon en chat zijn belangrijk, maar even belangrijk zijn investeringen in fysieke contactmomenten: een praatje, vragen of alles oké is, wat zijn de grootste tekorten, met welke vragen zitten de mensen, waar kunnen ze terecht, op welke steun kunnen ze beroep doen.

3.2. Jeugdhulp en crisishulp tijdens en na coronacrisis

Het Kinderrechtencommissariaat vroeg bij aanvang van de coronacrisis om te garanderen dat alle kinderen en jongeren in nood op jeugdhulp en crisishulp kunnen blijven rekenen. Jeugdhulp moet beschikbaar en bereikbaar blijven, van thuisbegeleiding tot residentieel jeugdhulpaanbod. Zeker de crisisjeugdhulpverlening moet beschikbaar blijven en een oplossing bieden als het thuis niet meer lukt.

Experts verwachten dat na de coronacrisis de nood aan jeugdhulp en crisishulp groot zal zijn. Het isolement dat de coronamaatregelen aan (kwetsbare) gezinnen opleggen doet spanningen in het gezin toenemen. Meldingen van kinderen bij Awel en onderzoek bij organisaties die dicht staan bij kinderen en jongeren in kwetsbare gezinnen bevestigen dat. Kinderen en jongeren gaan gebukt onder de spanningen in het gezin.

We vragen aan de minister om te anticiperen op deze verwachte toename in nood aan hulp. En dit in de vorm van psychosociale eerstelijns ondersteuning, crisisjeugdhulp en versterking van de residentieële jeugdhulp.

3.3. Kinderen met een beperking zijn extra kwetsbaar

Kinderen die in een VAPH-voorziening verblijven

Quarantainemaatregelen wegen op kinderen en hulpverleners

Een vader contacteert de Klachtenlijn. Hij maakt zich zorgen om zijn vijfjarige zoon Kevin die sinds kort terugkeerde naar de VAPH-voorziening. De opvang thuis lukte niet. De vader skypeete met zijn zoon en vernam dat hij al een aantal dagen in quarantaine zat. Kevin was begonnen wenen tijdens het gesprek. De Klachtenlijn belde naar de VAPH-voorziening. We wilden weten of de quarantaine het welzijn van Kevin onder druk zette. Indien zo, dan moet er een andere oplossing komen. De maatschappelijk werkster bevestigde dat de situatie inderdaad niet ideaal is maar dat ze al het mogelijke doen om de kinderen zo veel mogelijk bij activiteiten te betrekken. De kinderen verblijven in hun slaapkamer. De slaapkamers kijken uit op de leefruimte en de deur staat altijd open. Op die manier kan hij zoveel mogelijk meedoen met de activiteiten. Kevin moet wel alleen slapen en dat is hij niet gewoon.

VAPH-voorzieningen doen vaak al het mogelijke om het leven van kinderen in quarantaine zo aangenaam mogelijk te maken. Naast dit goede voorbeeld krijgt het Kinderrechtencommissariaat ook minder positieve signalen.

- Ouders signaleren dat quarantaine zwaar om dragen is voor hun kinderen. Kinderen met een beperking begrijpen de maatregelen niet. Ze leven gebukt onder de strikte regels.
- De ouders betreurden dat ze zo snel moesten kiezen tussen opvang in een pleeggezin, in een voorziening of thuis. Sommige ouders wilden van meet af aan voor hun kind zorgen maar hadden meer tijd nodig om de thuisopvang in de praktijk waar te maken.
- Het is goed dat vanaf 4 mei bezoek op een gecontroleerde wijze weer toegelaten wordt. Voor kinderen met een beperking en hun ouders was geen bezoek een bittere pil om te slikken. We hopen dat de ouders en de voorzieningen erin slagen om de verplichte afstand van 1,5 meter bij bezoek na 4 mei op een creatieve en begrijpelijke manier aan de kinderen te duiden.

Kinderen met een beperking die thuis zijn

Ook van ouders die hun kind thuis opvangen ontvangt het Kinderrechtencommissariaat verontrustende signalen. Sommige ouders melden dat er tot nu nog geen enkele begeleiding is geweest. Niet vanuit de school buitengewoon onderwijs en niet vanuit de voorziening. Ouders die niet kunnen terugvallen op privétherapeuten vrezen voor de gezondheid van hun kind. Sommige kinderen hebben nog geen enkele therapie gehad. Sommige ouders kunnen rekenen op digitale ondersteuning maar dat kent veel beperkingen waardoor het niet altijd voldoet aan de noden.

3.4. Duurzame oplossingen voor intrafamiliaal geweld

Isolatie, quarantaine en afgrenzelende maatregelen vergroten het risico op huiselijk en familiaal geweld en treffen kinderen in aanzienlijke mate. De statistieken over intrafamiliaal geweld bevestigen dit.

Vlaanderen zet in op extra noodopvanghotels voor slachtoffers van intrafamiliaal geweld en versterkt de teams van de ketenaanpak intrafamiliaal geweld. Vlaanderen zorgde voor informatieverbreiding over de noodhulpdiensten en sensibilisering.

We vragen aan Vlaanderen om deze noodopvang tijdens de coronacrisis te bestendigen maar ook om duurzame oplossingen uit te werken voor de bescherming van kinderen en gezinnen tegen intrafamiliaal geweld na de coronacrisis.

- Vlaanderen plant een verdere ondersteuning van de ketenaanpak intrafamiliaal geweld. Dat is een goede zaak. De multidisciplinaire teams van professionals werken op verschillende levensdomeinen: medische zorg, huisvesting, opvoedingsondersteuning, juridische hulp en schuldbemiddeling. Vanuit het perspectief van kinderen kunnen we de integrale aanpak alleen maar toejuichen. Zeker als ze ook de relevante levensdomeinen van kinderen meenemen.
- Daarnaast moeten gezinnen die slachtoffer zijn van intrafamiliaal geweld op structurele begeleiding en ondersteuning bij huisvesting, onderwijs, gezondheidszorg, tewerkstelling, veiligheid en sociaalpsychologische zorg kunnen rekenen.

4. Recht op een degelijke levensstandaard en bescherming tegen dak- en thuisloosheid

4.1. Blijf gezinnen ook na de coronacrisis sociaal beschermen

De coronacrisis verergert de situatie voor gezinnen met geldproblemen. Sommige mensen kunnen niet langer gaan werken en daardoor lopen ze inkomen mis. Die gezinnen komen zwaar in de problemen als er minder inkomen is en de kosten blijven oplopen.

Armoedeorganisaties vragen om extra maatregelen om deze periode te overbruggen en om kwetsbare gezinnen na de coronacrisis voldoende ruggensteun te bieden.

De overheid nam verschillende maatregelen om te voorkomen dat gezinnen extra in armoede terechtkomen en om hen te beschermen tegen uithuiszetting.

We vragen aan de overheid om kwetsbare gezinnen ook na de coronacrisis sociaal te blijven beschermen. Zoals voldoende energie en water te blijven voorzien. Hen beschermen tegen dak- en thuisloosheid. Zorgen dat er voedselpakketten zijn en inzetten op een humane schuldenregeling.

4.2. Meer noodopvang en hulp voor kinderen en jongeren in migratie

Vlaamse jeugdvoorziening trekt aan de alarmbel

In volle corona-lockdown-periode contacteert een Vlaamse jeugdvoorziening de Klachtenlijn over twee jongens van 15 en 16 jaar die de politie op straat aantrof en naar de daklozenopvang bracht. Daar sliepen de jongens twee nachten in afwachting van vervolgoopvang. Het gaat om twee niet-begeleide minderjarige vreemdelingen.

Van de Dienst Voogdij krijgt de jeugdvoorziening te horen dat Fedasil de opvang voor de oudste jongen weigert. Met zijn 16 jaar wordt hij niet beschouwd als kwetsbaar en werd voor hem geen onderdak voorzien. De jongste kreeg wel opvang aangeboden door Fedasil, maar wou bij zijn vriend blijven. Gezien de precaire situatie van beide jongens volgt er een crisismelding bij de Vlaamse jeugdhulp. Toch waren er op dat moment nog plaatsen vrij in de Oriëntatie -en Observatiecentra (OOC) van Fedasil. Ook beschikt Fedasil over een goed draaiende en sterke medische cel, verbonden aan de OOC's, wat niet het geval is voor de Vlaamse jeugdhulpvoorziening die besloot de jongens op te nemen. 'Onze huisarts volgt beide jongens medisch op en ze worden goed omkaderd door onze medewerkers,' meldt de instelling aan de Klachtenlijn, 'maar we zijn sterk verontrust door deze gang van zaken. De twee jongens waren al drie weken op zoek naar opvang en hulp en we vinden het onbegrijpelijk dat op zo'n moment de overheid onderdak weigert.'

In België leven – soms heel jonge – kinderen en jongeren van buitenlandse herkomst niet-begeleid op straat of in kraakpanden. Kinderen met een precair statuut of zonder papieren. Maar ook verscheidene gezinnen met kinderen en 'niet-begeleide minderjarige vreemdelingen' die asiel zoeken ontberen opvang. Omdat ze moeten wachten om hun aanvraag te kunnen laten registreren. Eerst door de opschorting van alle registratie, daarna door de nieuwe, strakkere registratieregels. Ook zijn er jongeren die geen asiel wensen omdat ze nog verder willen doorreizen, maar in België gestrand zijn. Die kinderen en gezinnen leven vaak samen in ongezonde en onhygiënische omstandigheden. Kinderen en jongeren die hier zonder ouders zijn, hokken vaak samen op plekken die nu door het coronavirus nog onveiliger zijn. Noodopvang is voor hen cruciaal.

We vragen om voldoende noodopvang voor deze kinderen en jongeren. Vanuit mensenrechten en kinderrechten is het onaanvaardbaar kinderen, jongeren en gezinnen op straat te laten.

We maken ons ernstige zorgen over de aanpassingen die gebeurden aan de procedure voor het indienen van een asielaanvraag. In het begin van de coronacrisis werd de mogelijkheid om asiel aan te vragen volledig opgeschort. Sinds enkele weken is asiel aanvragen terug mogelijk maar enkel via een elektronische registratie. We dringen erop aan om de gevolgen daarvan op de aanmelding van en door niet-begeleide minderjarigen en gezinnen met minderjarige kinderen sterk te monitoren. De federale overheid faciliteert deze elektronische aanvraag op dit ogenblik op geen enkele manier. Mensen op de vlucht beschikken zeker niet altijd over de nodige voorzieningen zoals een mailadres of toegang tot een computer en internet.

Bovendien is een deel van de niet-begeleide jongeren analfabeet of spreken ze geen Europese taal, waardoor ze verstoken blijven van de mogelijkheid zich te laten registreren en dus van hun recht op asiel en op opvang. We schreven de federale overheid hierover al aan, maar kregen nog geen reactie. Ondertussen blijft noodopvang voor hen ten zeerste nodig.

Uit onze contacten blijkt dat niet-begeleide minderjarigen die ouder zijn dan 15 jaar en van wie (nog) geen asielaanvraag werd geregistreerd, momenteel de toegang tot opvang door Fedasil wordt ontzegd. We vragen expliciet om opvang te voorzien voor alle niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, zoals voorzien in de opvangwet. De beslissing van Fedasil om voorlopig die opvang niet te voorzien voor 16- en 17-jarige niet-begeleide minderjarige vreemdelingen zonder geregistreeerde asielaanvraag houdt een risico in, zowel voor hun eigen gezondheid als voor de volksgezondheid. Bovendien lopen deze jongeren daardoor een groter risico om slachtoffer te worden van mensenhandel en uitbuiting en voldoet ons land niet aan zijn wettelijke verplichtingen, zoals ook voorzien in de Europese opvangrichtlijn.

We vernemen ook dat niet-begeleide minderjarige vreemdelingen jonger dan 15, die gezien hun kwetsbaarheid voorheen opgevangen werden in gespecialiseerde jeugdvoorzieningen, waaronder ook Vlaamse jeugdvoorzieningen, nu worden ondergebracht in de collectieve asielopvangcentra beheerd door Fedasil of het Rode Kruis. Gelet op hun infrastructuur en omkadering durven we betwijfelen dat die collectieve centra voor die kwetsbare kinderen wel de juiste opvangplek vormen.

Daarnaast stellen we ons ook vragen bij de leefsituatie van andere kinderen en jongeren in de collectieve asielopvangcentra van Fedasil en Rode Kruis. Krijgen ze nog genoeg aandacht in de huidige crisis? Hebben ze genoeg mogelijkheden om zich te ontspannen en te spelen? En kunnen ze contact houden met hun familie in het buitenland? Veel van deze kinderen volgen onderwijs in Vlaanderen, als anderstalige nieuwkomer in het basisonderwijs of als OKAN-leerling in het secundair onderwijs. Hoger vroeger we al om ook vanuit onderwijs bijzondere aandacht te geven aan deze groep.

5. Rechten in contact met de wet: politie, justitie en detentie

5.1. Aandacht voor goede communicatie in contacten tussen politie en minderjarigen

Er is weinig informatie over de rechtspositie van kinderen en jongeren in discussies over wat wel of niet mag. De politie hoort toe te zien op de naleving van de maatregelen en kan stevige boetes uitschrijven. Maar niet elke maatregel is even glashelder. We vragen om voorzichtig te zijn met het beboeten van jongeren.

We ondersteunen de oproep van verschillende jeugdorganisaties aan de ordediensten om altijd eerst de constructieve dialoog op te zoeken met jongeren.

- Werk - zoals velen al doen - met (lokale) influencers van jongeren, die 'blijf binnen' - content maken voor sociale media en whatsapp-groepjes of dergelijke waarin de jongeren zitten.
- Waar het kan, stuur af en toe jeugdwelzijnswerkers of opbouwwerkers de straat op om met jongeren, vanop veilige afstand, in gesprek te gaan.
- Lokale jeugddiensten kunnen samenwerken met politie zodat er een goede balans is tussen sensibiliseren en sanctioneren.

- Zet in op goede informatie in de moedertaal van anderstalige jongeren.
- Leg contact met 'verbindingsfiguren' in de moedertaal (de uitbater van een Roemeense voedingswinkel bijvoorbeeld), want nuances in de communicatie worden niet altijd begrepen.

5.2. Minderjarigen blijven betrekken in procedures voor de rechtbank

De stem van kinderen en jongeren gaat – nog meer dan vroeger – verloren in procedures voor de rechtbank, zelfs als er beslissingen moeten worden genomen die de minderjarige rechtstreeks aanbelangt.

Er is geen persoonlijk contact meer tussen de jeugdrechtbank, de consulent, de jeugdadvocaat en de minderjarige.

De jaarlijkse zitting waarbij de jeugdrechter nagaat of de opgelegde maatregel ten aanzien van een jongere in een verontrustende situatie al dan niet wordt verlengd, gaat schriftelijk door en in elk geval zonder de aanwezigheid van de minderjarige.

Voor veel minderjarigen, ouder dan 12 jaar, is deze zitting echter het enige moment per jaar dat zij hun jeugdrechter zien en er een gesprek kan zijn.

Ook voorleidingen bij de jeugdrechter waarbij de situatie van de minderjarige wordt besproken, en waarbij de jongere samen met zijn of haar jeugdadvocaat zelf een inbreng hebben, worden uitgesteld of digitaal of telefonisch georganiseerd. Ook daar weerklinkt de stem van kinderen en jongeren te weinig.

Door de coronacrisis worden, nog meer dan vroeger, veel beslissingen genomen boven het hoofd van de jongere.

Zittingen waarbij wordt geoordeeld over de schuld of onschuld van jongeren, in het kader van een gepleegd jeugddelict, gaan door zonder aanwezigheid van de jongere, zelfs als de jongere aangeeft dat hij in persoon aanwezig wenst te zijn.

Veel voorzieningen kampen bovendien met een digitale achterstand, waardoor het contact met de jongere en zijn context, of met de jongere en zijn advocaat niet altijd haalbaar is.

Positief is dat de jeugdadvocaten het standpunt van de minderjarige, ook in procedures van verontrusting, schriftelijk aan de rechtbank moeten meedelen, nadat ze het advies van de consulente digitaal ontvingen.

Deze praktijk zou moeten worden aangehouden, ook na het opheffen van de coronamaatregelen. Het zorgt voor meer kwalitatieve bijstand voor de minderjarige. Bovendien wordt dit standpunt toegevoegd aan het dossier van rechtspleging, waardoor dit voor alle partijen zichtbaar wordt en blijft.

Het geduld van jongeren die betrokken zijn in een burgerlijke procedure, bijvoorbeeld omdat de rechtbank moet oordelen over de verblijfsregeling, wordt danig op de proef gesteld. Het horen van kinderen wordt uitgesteld, waardoor de beslissingen van de rechtbank vertraging oplopen. Kinderen snakken vaak naar duidelijkheid over de verblijfsregeling, zodat het conflict tussen de ouders gaat liggen. Zolang er geen vonnis is, blijven zij de speelbal van het conflict.

6. We missen aandacht voor recht op spel

6.1. Kunnen spelen in de publieke ruimte

Het recht op spel en vrije tijd van kinderen en jongeren is door de coronamaatregelen sterk ingeperkt. Culturele, sportieve en andere vrijetijdsactiviteiten in groep werden al snel verboden. Fysieke activiteiten in de openlucht met aandacht voor de hygiënemaatregelen mogen wel. Sporten of wandelen kan, zolang je maar in beweging blijft en dat doet samen met familieleden die onder hetzelfde dak wonen of altijd met dezelfde vriend of binnenkort twee vrienden, en met 1,5 meter afstand.

Sommige kinderen en jongeren voelen zich sterk beperkt in hun bewegingsruimte en kunnen moeilijk hun energie kwijt. We denken hierbij in het bijzonder aan kinderen en jongeren die met hun gezin op een kleine oppervlakte wonen zonder tuin of buitenruimte. We krijgen signalen van kinderen die sinds het begin van de coronacrisis niet meer buiten geweest zijn.

Het Kinderrechtencommissariaat kreeg signalen van bezorgde ouders. Ze weten niet of hun kinderen buiten mogen spelen als ze genoeg afstand houden en de contactbubbel respecteren. Ze zijn bang dat ze een boete krijgen, terwijl ze er terecht van overtuigd zijn dat buiten spelen voor kinderen op gelijke voet staat met sporten voor volwassenen. Ouders melden ons dat hun spelende kinderen soms op weinig respect en geduld kunnen rekenen door angst die er leeft bij mensen.

Wat is een fysieke activiteit? Is buiten spelen met je broer of zus in de publieke ruimte een fysieke activiteit? Het Kinderrechtencommissariaat roept op om ook in coronatijd het recht op spel en vrije tijd van kinderen en jongeren in de publieke ruimte te blijven garanderen, uiteraard met respect voor de hygiënemaatregelen en de 1,5 meter afstand. We vragen geduld en respect voor spelende kinderen en jongeren in de publieke ruimte. Kinderen en jongeren die de voorzorgsmaatregelen respecteren, moeten kunnen buiten spelen.

Kinderen in Nederland mogen buitenspelen

Ik ben moeder van een achtjarige dochter. Ze is enig kind, en houdt zich heel goed. Ze mist haar vriendjes heel erg, ze mag niet meer buitenspelen met de kinderen uit de buurt. Haar communiefeest is in rook opgegaan. Ze heeft heel wat te verwerken. Ze doet het tot nu toe goed. Mijn man en ik zijn verbaasd door haar veerkracht. Maar we vrezen voor een terugslag. Het begint te wegen want we weten dat dit voor onze dochter veel inhoudt. Mijn man en ik werken fulltime en alle hulp is weggefallen (poetsen, koken, ...). Het moeilijkste voor haar is dat ze niet meer mag buitenspelen. Nochtans hebben onze noorderburen daar een andere mening over en laten ze kinderen tot twaalf jaar wél nog buitenspelen.

De melder stuurde het bericht dat toen op de site van rivm.nl stond mee. Mogen kinderen nog wel met vriendjes buitenspelen?

Jonge kinderen (tot en met 12 jaar) mogen nog wel met elkaar blijven buitenspelen, onder toezicht van een ouder of voogd.

Maar als het kind verkoudheidsklachten heeft zoals neusverkoudheid, loopneus, keelpijn, lichte hoest of verhoging tot 38 graden Celsius, blijf dan thuis. Als het kind 24 uur klachtenvrij is mag het weer naar buiten.

Uit de gegevens die nu bekend zijn, lijken kinderen weinig klachten te krijgen van het coronavirus en weinig bij te dragen aan de verspreiding van het virus. Maar dringend advies is wel om het aantal jonge kinderen dat samenspeelt te beperken.

Belangrijk is dat ook kinderen zo veel mogelijk intensief lichamelijk contact proberen te vermijden en dat zij voor en na het spelen met speelgoed of toestellen hun handen wassen. De ouders of verzorgers die toezicht houden, moeten 1,5 meter afstand tot elkaar houden.

<https://www.rivm.nl/coronavirus-covid-19/vragen-antwoorden#Wat%20is%20quarantaine>

Ondertussen – 3 mei 2020 - is er een update van de vraag over spelen op de Nederlandse site met een specifieke rubriek die gaat over kinderen.

<https://www.rivm.nl/coronavirus-covid-19/vragen-antwoorden#kinderen>

Mogen kinderen bij elkaar spelen?

Kinderen onder de twaalf jaar mogen met elkaar buitenspelen. Kinderen van 12 tot 18 jaar mogen ook samen buiten zijn en/of sporten, ze moeten wel 1,5 meter afstand van elkaar houden.

6.2. Speelmateriaal voor kwetsbare gezinnen

Heel wat jeugdorganisaties proberen kinderen en jongeren in kwetsbare situaties speelse momenten te bezorgen met noodzakelijk spel-, knutsel-, sport- en vrijetijds materiaal, boeken en strips.

De waarde van dit vrijetijds- en ontspanningsmateriaal mag nooit onderschat worden. Er is veel schrik bij ouders en kinderen. Sommige ouders laten hun kinderen helemaal niet buitenspelen. Voor deze kinderen is het spel materiaal dus zeer belangrijk.

6.3. Ontspannen contactmomenten met kwetsbare kinderen

Even belangrijk is blijven investeren in het contact met kwetsbare kinderen en jongeren in functie van spel, vrije tijd en welzijn.

Voor de gezinnen met kleine kinderen is het contact met de opvoedingsondersteuners buiten het gezin belangrijk. Niet alleen om de ouder te ondersteunen in de opvoeding maar ook om samen naar veilige manieren te zoeken om met de kinderen buiten te komen. Sommige ouders hebben heel veel schrik om buiten te komen en dat belemmert de ontwikkeling en het welzijn van kinderen.

Voor jongeren blijft contact met hun jeugd(welzijns)organisatie van belang. Jeugdwerkers moeten tijdens de coronacrisis maar ook erna, kunnen blijven langsgaan voor een praatje, vragen hoe het gaat, hoe verloopt de school, wat is er tekort, met welke vragen zitten ze en om verbroken contacten terug op te bouwen.

De Vlaamse regering maakte 4,5 miljoen vrij voor de realisatie van het 'Actieplan voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren in tijden van corona'.

6.4. Vlaanderen pleit voor het doorgaan van zomerkampen

Er is nog steeds geen zekerheid over het doorgaan van de zomerkampen en jeugdactiviteiten tijdens de grote vakantie. Samen met de jeugdsector, de leden van de Commissie Jeugd van het Vlaams Parlement en de minister van Jeugd pleiten we voor een doordachte keuze, richting het laten doorgaan van de

zomerkampen. Voor vele (kwetsbare) kinderen en jongeren en vrijwilligers zijn deze kampen iets waar ze erg lang naar uitkijken, zeker nu.

We vragen om rekening te houden met de zomerkampen die al begin de zomervakantie gepland staan. Weet dat meer dan 400 scouts- en gidsenkampen reeds op 4 juli aanzetten. Dat is 1 op de 3.²

We zijn blij dat de veiligheidsraad de zomerkampen niet op dezelfde leest schoeide als muziekfestivals. Tegen eind mei beslist de raad of de jeugdbewegingskampen en zomerstages zullen kunnen plaats vinden.³

² https://www.scoutsengidsenvlaanderen.be/nieuws/2020/04/15/open-brief-een-scoutskamp-is-geen-muziekfestival?fbclid=IwAR1Hywp__Hsa0_HPZfb10h5YkuZyrgAq8VQ5HyyqvWesJvM2D0wyUeQfvLU

³ <https://d34j62pglfm3rr.cloudfront.net/downloads/news/Belgium's+exit+strategy+24.04.2020.pdf>